PĖŽAIČIŲ KAPINYNAS

Linas TAMULYNAS

Pėžaičių kapinynas (Klaipėdos r., Veiviržėnų sen.) yra vienas iš tų Klaipėdos krašto kapinynų, kurie vos keletą kartų paminėti prieškarinėje spaudoje bei archeologinėje literatūroje.

Pėžaičių kapinynas pirmąkart paminėtas 1924 metais P. Tarasenkos straipsnyje apie Šilutės dvarininkų Scheu'jų muziejuje esančią proistorinių senienų kolekciją (Tarasenka P. Kelios pastabos dėl d-ro Scheu archeologinių rinkinių, *Klaipėdos žinios,* 1924 spalio 12 d). Jame minimi radiniai (pasaginės segės, gintaro ir mėlyno stiklo karoliai) iki šiol saugomi Šilutės muziejuje, o šio muziejaus inventorinėje knygoje nurodyta, kad radiniai buvo rasti 1894 m. atliekant kasinėjimus smėlio kopose Pėžaičiuose. Remiantis tuo, kad Pėžaičių kapinyną P. Tarasenka įrašė į Lietuvos archeologinių objektų sąvadą (Tarasenka P., *Lietuvos Archeologijos Medžiaga,* Kaunas, 1928), šis objektas buvo įrašytas į LTSR istorijos ir kultūros paminklų sąrašą (AV 456), tačiau nesuradus tikslios vietos, iš jo buvo išbrauktas.

1998 m. šio straipsnio autorius sužinojo, kad Klaipėdoje gyvenantis tuometinis Klaipėdos universiteto studentas Mindaugas Brazauskas į Mažosios Lietuvos muziejų perdavė keletą senienų (segę, apyrankės fragmentą, žiedą), rastų Pėžaičiuose, statant priestatą šalia gyvenamojo namo S. Barakauskienės sodybos teritorijoje. 1999 m. radimvietė apžiūrėta natūroje, susitikta su sodybos šeimininke, kuri pasisakė prieš bet kokius tyrinėjimus jos sodybos teritorijoje.

2000 m. šio straipsnio autorius atliko žvalgomuosius archeologinius tyrinėjimus spėjamoje kapinyno teritorijoje, šalia jau minėtos sodybos. Tuomet buvo ištirtas 22 m² plotas (dvi perkasos), surastas, tačiau galutinai neištirtas kapas 1 (tai paaiškėjo tik 2001 m.), atsitiktinai aptiktas akmeninis galąstuvas (žr. *ATL 2000 metais,* V., 2001, p. 263) ir keletas lipdytos keramikos šukių.

2001 m. žvalgomieji tyrimai spėjamoje Pėžaičių teritorijoje pratęsti (finansavo KPC), jų metu ištirtas 48 m² plotas (perkasos 3–6) (iš jų 2 m² atidengti 2000 m. tirtos perkasos 2 R dalyje), aptikti 3 kapai.

Kapas 1 aptiktas perkasoje 2 ir 3. Jame mirusysis palaidotas nedegintas, ovalo formos, RŠR–VPV kryptimi orientuotoje, 2 m ilgio ir iki 0,9 m pločio duobėje, kurioje rasti geležinio lazdelinio smeigtuko fragmentai. Pagal laidojimo būdą ir įkapes kapas datuotinas I–VII a.

Kapas 2 aptiktas perkasos 2 R dalyje ir perkasos 3 R dalyje. Mirusysis palaidotas nedegintas ovalo formos, PR–ŠV kryptimi orientuotoje, 2,7 m ilgio ir iki 1,3 m pločio duobėje. Vidinėje duobės pusėje, prie PV sienelės, sukrautas 3 eilių akmenų krovinys. Šalia duobės aptikta „akmenų vainiko" fragmentų. Kape rasta geležinio lazdelinio smeigtuko fragmentų ir gintaro karolis. Pagal laidojimo bū-

dą ir rastas įkapes kapas gali būti datuotinas I–VII a.

Kapas 3 aptiktas perkasoje 6. Mirusysis palaidotas nedegintas ovalo formos, ŠŠV–PPR orientuotoje, 2,6 m ilgio ir iki 1,2 m pločio duobėje. Kape rastas dalgis, galąstuvas, ietigalis, įmovinis kirvis, gintaro ir stiklo karolių apvara, geležinis pincetas, peilis, geležinė ovali diržo sagtis, vario lydinio žiedo (užkeistais galais ?) fragmentai, geležinė lankinė segė, lazdelinis smeigtukas ir antskydis. Sprendžiant pagal rastas įkapes, čia buvo palaidotas vyriškos lyties asmuo, kapas datuotinas C_2 periodu.

Radiniai perduoti į MLIM.

Iš viso 2000–2001 m. Pėžaičių kapinyne ištirtas 68 m² plotas (6 perkasos), ištirti 3 kapai. Remiantis tyrimų duomenimis, kapinynui nustatyta saugoma teritorija, jis įrašytas į LR Nekilnojamųjų kultūros vertybių registro archeologinių vietų sąrašą (A 1633).

Visgi lieka neaišku, ar būtent šioje vietoje buvo aptikti Šilutės muziejuje saugomi, vėlyvuoju geležies amžiumi datuojami radiniai, nes 2000 ir 2001 m. tirtame kapų masyve nerasta vėlyvajam geležies amžiui skirtinų degintinių kapų ar jų liekanų.

PĖŽAIČIAI CEMETERY

The Pėžaičiai cemetery is situated in the Pėžaičiai village, Veiviržėnai ward, Klaipėda district. The area of 48 m² was investigated and in it 3 primary burials with abundant burial items were found. The graves are datable to the 1st–7th centuries.

TOLEIKIŲ KAPINYNAS

Linas TAMULYNAS

Toleikių k. (vok. *Thaleiken – Jakob*) yra Klaipėdos krašto Š dalyje, į PR nuo dabartinės Klaipėdos miesto ribos, o pagal dabartinį administracinį skirstymą priklauso Klaipėdos rajono Dovilų seniūnijai. Kaime rastos senienos archeologinėje literatūroje pirmąkart paminėtos Emillio Hollacko sudarytame Rytprūsių archeologinių objektų sąvade, išleistame 1908 m. (Hollack E. *Erläuterungen zur vorgeschichtlichen Übersichtskarte von Ostpreußen,* Glogau–Berlin, 1908), kuriame minima, kad Toleikių kaime rasta Romos imperijos monetų. 1931 m. išleistoje Carlo Engelio knygoje apie Klaipėdos krašto proistorę (Engel C. *Die Kultur des Memellandes in vorgeschichtlicher Zeit. Einführung in die vorgeschichtliche Kultur des Memellandes,* Memel, 1931), pateikiama informacija, kad kaime yra C periodu datuojamas kapinynas, kuriame rasta griautinių palaidojimų su monetomis ir žirgų kapų. Daugiau duomenų apie Toleikių kapinyną ir jame rastus radinius paskelbta nebuvo.

Remiantis šia skurdžia informacija, Toleikių kapinynas 1972 m. buvo įrašytas į LTSR kultūros paminklų sąrašus (AV–458), tačiau 1977–1978 m. Mokslinės metodinės tarybos žvalgomosios ekspedicijos po Klaipėdos rajoną metu jo tiksli vieta nerasta ir iš saugomų objektų sąrašo kapinynas išbrauktas.